

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНСКИ КОМИТЕТ

Изх. № А- /27.01.2009 г.

ДО
МИНИСТЪРА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
И НАУКАТА
ДО
НАЧАЛНИКА НА РИО СОФИЯ-ГРАД
ДО
ДИРЕКТОРИТЕ НА обединените
детски заведения, централните детски
градини, детски градини и
общообразователните училища на
територията на София-град

ВЪЗРАЖЕНИЕ

от

Български хелзински комитет (БХК), гр. София 1504, ул. „Върбица“ № 7,
чрез Маргарита Илиева, заместник – председателка на БХК
срещу заповед на Началника на РИО - София-град
с изх. № 9106-5/15.01.2009 г.

Уважаеми дами и господа,

Заповедта на Началника на РИО – София-град, с изх. № 9106-5/15.01.2009 г. (понататък: „заповедта“) е постановена в грубо противоречие със законодателството на Република България в областта на образованието, в частност на интегрираното образование, и в областта на защитата на личните данни, защитата от дискриминация и защитата на правата на детето. Заповедта противоречи на международно-правни норми и стандарти. Тя е дискриминационна по своя характер. Заповедта поражда предпоставки за търсене на отговорност както на автора ѝ, така и на потенциалните изпълнители. Заповедта представлява грубо вмешателство в личния и семеен живот на децата и техните родители/настойници.

1. Заповедта е незаконосъобразна поради противоречие със Закона за народната просвета (ЗНП); Правилника за прилагане на закона за народната просвета (ППЗНП) и специалните разпоредби, касаещи обучението на деца със специални образователни потребности.

1. 1. Нормата на чл. 6а от ППЗНП недвусмислено сочи кои лица могат да събират информация и от какъв вид. Компетентният в случая орган е екипът за комплексно педагогическо оценяване. **Началникът на РИО няма правото да изнемва функциите на други органи в системата на Министерството на образованието и науката и да изисква събиране на сведения от вид, посочен в заповедта.**

1. 2. Заповедта разпорежда събирането на **недопустими данни**, особено що се касае за първите два вида списъци, изискани от Директорите на съответните учебни заведения. В заповедта изрично е посочено, че се изисква събирането на данни и съставяне на списъци, съдържащи **„съмнения“**. Няма правна норма в цялото ни законодателство, относимо към предоставяне на образователни услуги, което да позволява съставянето на подобен вид списъци и събиране на такъв вид данни.

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНСКИ КОМИТЕТ

1. 3. **Игнорирани са изцяло родителите/ настойниците**, без чието искане **не може да започне** никаква процедура по събиране на данни, диагностициране и определяне на детето като такова със специални образователни потребности. Заповедта **пряко** противоречи на нормите на НАРЕДБА № 6 от 19.08.2002 г. за обучението на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания (по-нататък Наредба N 6). Първото и основно изискване за предприемането на всяко действие по тази Наредба е наличието на **депозирана молба от родител или настойник на детето**¹. **Родителят, респективно настойникът, играе съществена роля и взема активно участие в провеждането на всички видове процедури**².

2. Несъобразеност на заповедта със Закона за защита на личните данни:

Обсъжданата заповед, наред с гореизложеното, пряко нарушава **Закона за защита на личните данни (ЗЗЛД)**. Заповедта изисква събирането на информация, която съгласно разпоредбата на чл. 2, ал. 1 от ЗЗЛД съставлява „лични данни“³. Нарушен е чл. 2, ал. 2, т. 2 от ЗЗЛД, който забранява събирането на лични данни извън нуждите на **„конкретни, точно определени и законни цели“**. В заповедта не е посочено изобщо с каква цел се разпорежда събирането на тези данни, а доколкото е посочено правно основание, видно от вече изложеното, това основание е неприложимо. Недопустимо е разпореденото да се извърши както от автора на заповедта, така и от нейните адресати. Недопустимо и незаконосъобразно е да се събират от когото и да е данните, посочени в нея (особено тези по първите два пункта). Не е налице и хипотезата на чл. 4 от ЗЗЛД, тъй като не съществува нито нормативно определено задължение за събиране на данни в горния смисъл, нито изразено по законен ред съгласие, нито пък което и да е друго условие по този текст. Нещо повече, обсъжданата заповед пряко противоречи на нормата на чл. 5, ал. 1, т. 3 от ЗЗЛД. В случая не могат да бъдат намерени каквито и да е оправдания за събирането на тези данни по смисъла на чл. 5, ал. 2, т. 6 от ЗЗЛД.

3. Нарушение на Закона за защита от дискриминация.

Изискването на началника на РИО за събиране на цитираните в заповедта данни е дискриминационен акт. Вписването на едно дете в този вид списъци, при това при използване на този така неясен и субективен белег „съмнение“, носи потенциала да постави децата в тези списъци в неблагоприятно и неравностойно положение спрямо децата извън този списък. Да се посочи едно дете като „съмнително за наличие на отклонения във психо-физическото му развитие“ може да означава то завинаги да бъде стигматизирано като различно от нормата, дори това да не е така. Самата заповед, по начина по който е формулирана, дава пълна свобода за проявата на всички видове предразсъдъци спрямо каквото и да е поведение, отклоняващо се от разбирането на посочващия за правилно и нормално.

Поставянето на дете в такъв списък без съгласието на неговите родители е потенциален повод за упражняване на натиск над последните, както и за тормоз над децата. Ако е налице причина, поради която на някои родители следва да се окаже специализирана подкрепа, то тя следва да бъде предоставена от специализирани служби, като например Отделите за закрила на детето. Началникът на РИО не би могъл да оправдае заповедта си и с подобен аргумент, тъй като и подобно действие е извън границите на правомощията му.

Наред с всичко посочено, вписването на дете в подобен списък би довело до това, родителите на децата да са принудени да извършат определени действия, свързани с влагане

¹ Вж. чл. 12, както и чл. 20 от Наредба № 6.

² Вж. чл. 18, ал. 3 от Наредба № 6.

³ Чл. 2 (1) Лични данни са всяка информация, отнасяща се до физическо лице, което е идентифицирано или може да бъде идентифицирано пряко или непряко чрез идентификационен номер или чрез един или повече специфични признаци.

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНСКИ КОМИТЕТ

на допълнителни ресурси като време и финансови средства, като например да подложат децата си на определени тестове, изследвания и други действия, които не биха предприели, ако децата им не бяха включени в този списък. По този начин, включването на децата в тези списъци би обременило несъразмерно родителите, чиито деца са станали жертва на вписването, спрямо онези, чиито деца не са вписани в списъците. Тук не може да се въведе оправдание, свързано с преценка на адресатите на заповедта относно нуждата на специализирани консултации за някои родители или настойници по повод грижата за децата им. Законът за закрила на детето дава достатъчно много възможности за адекватна, навременна и адекватна подкрепа в такива случаи. И дори законодателството ни в тази област да съдържа определени празноти и несъвършенства, то дава множество, многократно по-щадящи и адекватни възможности за подкрепа на родители, настойници и деца, нуждаещи се от консултиране и подкрепа. Тази тяхна нужда, дори когато е обективно проявена, не може да бъде основание за вписване на имената и личните им данни в списъци от вида на тези, посочени в заповедта.

Заповедта не подпомага създаването на подкрепяща среда за интегрирано обучение на децата със специфични образователни потребности. Поради това тя съставлява бездействие и по тази причина е дискриминационна.

Всички изложени по-горе нарушения, освен че съставляват грубо нарушение на цитираните правни норми, са и грубо вмешателство в личния и семеен живот на децата и техните родители/настойници. Грубо е нарушено правото на личен живот, защитено с чл. 8 от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ).

4. Несъответствие на заповедта с международните правозащитни стандарти, в областта на образованието.

Европейската социална харта въвежда изискване държавите да създадат и поддържат образователна система, която да бъде достъпна и ефективна. Достъпът до образование следва да бъде гарантиран в равна степен на всички деца. Всеки вид образование, осигурено от държавата, трябва да отговаря на критериите да бъде налично, достъпно, подходящо и адаптивно. Според доктрината в ЕС неоправданият отказ да се изпълни задължението за разумно пригаждане съставлява акт на дискриминация. В светлината на гореказаното, опитът да се предприемат мерки за изследване на специфичните потребности на децата със специфични обучителни потребности, е направен по погрешен и незаконен, дискриминационен и увреждащ интересите на децата начин, при липса на съобразяване и зачитане на правата и интересите им. Така заповедта, неадекватна на целите на създаването на подкрепяща среда, е по същество си отказ да се предприеме разумно действие в тази посока.

Заповедта не е разумно действие, насочено към създаване на подкрепяща среда. Разумността на действията, предприемани в тази насока, изисква преди всичко изграждане на **„подходяща система за събиране на данни“**. Това означава, преди започване на фактическото събиране на данни, да бъдат разписани компонентите на тази система. Да е налице документ, който да дава конкретна, всеобхватна по съдържание и ясна по смисъл информация относно:

- каква е целта на събирането на данните; какви точно данни ще се събират;
- кой ще обработва данните и ще носи оговорността за анализа им;
- кой ще ползва данните; как ще се организира координацията между различни служби и ведомства, които вече събират такива данни;
- рисковете, които събирането на данни може да срещне и начините за справяне с тях;
- кой е отговорен за тяхното събиране;

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНСКИ КОМИТЕТ

- как ще бъдат защитени личните данни, събирани с оглед на формулираната цел;
- как ще бъдат защитени правата на лицата, данни за които се събират, особено когато се касае за деца;
- методика за недопускане на дискриминативни практики, при събиране на данните.

В никакъв случай, в обхвата на така събираната информация не могат да попадат „съмнения“, тъй като така формулирана, задачата за събиране на информация обхваща субективни възприятия на определени лица, които субективни възприятия лесно биха били опорочени от конфликтни отношения, предразсъдъци и други подобни. За да се избегне този риск, следва в обхвата на събирани данни да попадат единствено **обективни** данни. Трябва да бъдат положени максимални усилия за защита на правата на децата, в това число, за спазване на правилата на защита на личните данни, правилата за недопускане на дискриминация и за защита на най-добрия интерес на детето. При изготвяне на системата за събиране на данни би следвало да се държи сметка за отговорността и участието на всяка държавна, общинска и обществена структура, както в събирането на данните, така и в тяхната обработка, така и в гарантиране на правата на лицата, чиито данни се събират.

Отговорност за постановяване на заповедта, като акт на дискриминация, нарушение на правото на защита на личните данни и нарушаване на правото на личен живот се носи от Началника на РИО, като неин автор. Наред с него отговорност носят Министерът на образованието и науката и Районният инспекторат по образованието, като юридическо лице.

При фактическо изпълнение на заповедта отговорност ще бъде потърсена и от фактическите съставители на списъци, особено когато се касае за лични данни на дете, по отношение на което са изразени „съмнения“ по смисъла на заповедта и личните му данни са разпространени без негово и/или на родителя/настойника съгласие. Отговорност ще бъде търсена и от Кмета на съответната Община, на която са събрани данни по горния незаконосъобразен начин. Наред с тях, отговорност ще носят и всички лица, подпомогнали процеса на разпространяване на данни, както и осъществяването на дискриминация на деца и/или техни родители или настойници, независимо от намеренията им. Заповедта, предвид на очевидната си несъобразност с правните норми и стандартите за защита на правата на човека, в това число и в сферата на създаване на подкрепяща среда, не може да послужи като оправдание в този си вид за каквото и да е поведение, водещо до разпространение на лични данни на деца и/или родители/настойници, до дискриминация, било чрез вписването им в списъци на лица, за които има „съмнения“, било по всеки друг начин, който води до тяхно по-неблагоприятно третиране.

С оглед на всичко изложено, настояваме заповедта да бъде отменена незабавно. Вместо това, апелираме към създаване на система за събиране на данни, съобразена с изискванията на закона и правозащитните стандарти, която система да е в състояние да обслужи процеса по създаване на подкрепяща среда по смисъла, изложен в текста на настоящето становище.

С уважение:

(М. Илиева,

заместник-председателка на БХК)